

Agárdiné Burger Angéla – Ecsedi Zsolt – Somogyiné Új Éva –
Fodorné Magyar Ágnes

Holisztikus szemlélet az ökoiskolákban

A debreceni Gönczy Pál Általános Iskola példája

A szerzők célja bemutatni azt a folyamatot, ahogyan a környezeti nevelés fejlesztésével eljutottak a mintaadó élettér-iskola szintre. Bemutatják két kiemelt projektjüket: az iskolakertet mint az egészség és környezettudatosságra nevelés egyik leghatékonyabb eszközét és az Élő Bolygó Ökológiai Vetélkedőt, amely felkészülési folyamata és döntője a tehetséggondozás egyik különleges, motiváló, hatékony formája. A debreceni Gönczy Pál Általános Iskola mint referenciainstítúció, gyermekközpontú pedagógiai jó gyakorlatait elérhetővé teszi más intézmények számára is. Nevelőtestületük Weöres Sándorral vallja: „Szórd szét kincseidet – a gazdagság legyél te magad.”

„Sohase kételkedjél abban, hogy elkötelezett és gondolkodó polgárok egy kis csoportja képes arra, hogy megváltoztassa a világot. Valójában ez az egyetlen mód, amely megváltoztatásra képes.”
(Margaret Mead)

Iskolánk Debrecen kertvárosi övezetében elhelyezkedő, az átlagtól sokkal kedvezőbb környezeti adottságú intézmény. A közel 400 kisdíákot nevelő tantestület immár két évtizede formálja az iskola helyi nevelési rendszerét, felkészül azokra az innovációkra, amelyek a mai kor iskoláját a régi értékek megtartásával előbbre viszik. Egyetlen percre sem tévesztve szem előtt a célt, hogy diákjaink örömet találjanak munkájukban, a tanulásban. Éljenek harmóniában önmagukkal, egymással és a környező világgal. Saját világukban találják meg a szépséget, természetes kíváncsiságuk kreatív tevékenységben testesüljön meg.

A felelős, környezettudatos magatartásra nevelés sarkalatos pontja pedagógiai programunknak. 2005 óta viseljük az Ökoiskola címet.

Úgy gondoljuk, hogy a környezetvédelem nem elsősorban ötletek, technikák, eljárások és gyakorlatok kérdése. Ha a közösség tagjai környezettudatosak, meggyőződésük, hogy vigyázni kell a körülöttünk levő világra – akkor lehetnek sikeresek a környezetvédő akciók. A fejekben dől el, az emberi tényezők múlik az eredményesség.

A holisztikus annyit jelent: a teljességre, az egészre törekvő. A holisztikus szemlélet számunkra azt is jelenti, hogy az emberre mint test, lélek, szellem egységére tekintünk.

Szeretném bemutatni azt az utat, amelyet végigjárva igyekeztünk egyre inkább az egész iskolára kiterjedő, egységes szemléletet kialakítani.

ÚT A KÖRNYEZETVÉDELEMTŐL A KÖRNYEZETTUDATOSSÁGIG

I. korszak

A kezdetek: csak természetvédelmi nevelés folyt, főként csak a biológiaóra keretein belül.

A folytatás: a többi természettudományos tantárgy (földrajz, kémia, fizika) is bekapcsolódik a munkába. A környezeti témák közül a hulladékprobléma áll a fő helyen.

II. korszak

A környezet tudományos megismerését felváltja a cselekvő környezeti nevelés. Megjelenik az élményorientált pedagógia: a fej, kezek, szív, egészség harmóniája, vagyis nálunk a 4H programja.

A Nemzetközi 4H program több mint egy évszázados múltra tekint vissza. *Hyde Bailey* 1896-ban alakította meg első klubját az Amerikai Egyesült Államokban. A vidéki farmer fiatalokat a földművelés, az állattenyésztés, a kereskedés és a hagyományápolás ismereteire tanította. A mozgalom jelképe a négylevelű lóhere, melynek egyes levelei szimbolikus jelentést kaptak, oly módon, hogy a levelekben kirajzolódó 4H betűhöz a fej (head), a szív (heart), kezek (hands) és egészség (health) szavakat kapcsolták. A mozgalom igen gyorsan terjedt világszerte, és a kilencvenes években már 98 országban mintegy. 10 millió taggal működtek 4H típusú klubok.

Mottója: „Gondolkodva építs kezeiddel egy szebb, tisztább, emberibb világot!”

A 4H program alappillére a hagyományörzés és a vállalkozói szemlélet kialakítása mellett a környezet- és természetvédelem.

Valamennyi tevékenységére jellemző: Nemcsak beszélni, cselekedni!

A LEGELSŐ LÉPÉS: ÉLHETŐ KÖRNYEZET KIALAKÍTÁSA, AZ OKTATÓFARM LÉTREHOZÁSA

A tanítás-tanulás, az élményszerzés és a cselekvés színhelye egyre inkább a természet, vagy a természetközeli környezet. Az oktatófarm mint tananyag és tanítási helyszín beépül a helyi tantervünkbe. Elindul az erdei iskola program is.

Újra felismerjük a jelentőségét az iskolakertnek, a népi hagyományokon nyugvó paraszti gazdálkodásnak.

Felépül a kéthajós üvegház, a Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzatától kapott 3,3 hektár földterülettel és az iskolakerttel elindul a növénytermesztés, a biogazdálkodás alapjainak megteremtése.

A farm benépesítésével életközelié válnak az őshonos magyar állatfajok: a lovak, szürke marhák, rackák, nyulak, baromfik stb.

A népi kismesterségek alapjainak lerakásával teljessé válik a kép: az oktatófarm modellezi a környezetét védő, vele harmóniában élő parasztudvart és gazdaságát. Pótolni igyekszik a kiveszőben lévő többgenerációs családok ismeretátörökítő szerepét.

III. korszak

A környezeti nevelés kiszélesedik: megjelenik az ökológiai nevelés, méghozzá a társadalmi (humán) ökológia. A korábbi értelmezés kibővül: társadalmi-ökológiai környezeti nevelésről beszélünk.

A nevelés középpontjába a fenntartható társadalom eszméje kerül.

Környezet, egészség, béke, emberi jogok. Tolerancia és megértés másokkal, más kultúrákkal.

ÚJ MÓDSZEREK, ÚJ SZEMLÉLET

A környezeti nevelés összefonódik az életre, helyes táplálkozásra, közös munkára, demokráciára neveléssel, a részvétellel és felelősségvállalással.

Az iskola legyen minta a környezet számára, legyen a társadalmi fejlődés modellje!

ÚJ TANULÁSI FORMÁK, INNOVÁCIÓS TANULÁS

A fenntartható fejlődés biztosításához szükséges nevelés az oktatás új formáját követeli meg: nem elegendő a tudás átadása, fontos a tevékenység, a részvétel!

Az iskolában nem új tárgyat kell bevezetni ehhez, hanem másfajta tanítási módszert. A környezet, az egészség, a társadalom fejlődésének kérdéseit minden tárgyba be lehet építeni. Így jelenik meg az „ökoiskolaság” egységesen az iskolai élet valamennyi területén.

Régebben a veszélyekre (alkohol, erőszak, természeti katasztrófák stb.) hívtuk fel a figyelmet, akár félelmet keltve is. Ma sokkal inkább a megelőzés kerül a középpontba – gyakran eredményesen. A problémamegoldás központi eleme: a pozitív életszemlélet. Mindenekelőtt a dolgok jó oldala: jó közérzet, az élet szépségei.

A VÁLTOZÁS ÚTJA RÉGEN ÉS MA

Félelmet, aggodalmat kelteni

Tanácsadás

Lineáris logika (ok-okozat)

Frontális tanári munka

Ismeretközpontúság

Gyakori megrovás

A törvény mint tilalom

– Biztonságot adni

– Saját élmény

– Rendszer-logika

– Interaktivitás

– Érzelmeken keresztüli hatás

– Pozitív értékelés

– A törvény mint védelem

A természetvédelmi neveléstől – a tág értelemben vett környezeti nevelésen keresztül – a fenntartható nevelésig kell eljutnunk: ki kell nyitni az ablakot a világ felé.

Az iskola a jó környezet mintaképe: globálisan gondolkodni, lokálisan cselekedni.

Az iskola Regionális Ökológiai Oktatóközpontként megnyitja kapuit a város és a régió intézményei előtt, évszakhoz igazodó, és tematikus programokat kínálva. Mára a látogatók száma egy tanévben meghaladta a 2000 főt.

ALAPKÉRDÉSEINK A DIÁKOK SZEMÉVEL

1. „Belső ökológia” – Mit csinál az iskola belőlünk (tanulógép vagy sokoldalú emberkép alanya)?
2. „Külső ökológia” – Mit tesz az iskola a környezetünkkel (hulladék, szennyezés, fűtés, kert stb.)?
3. „Társadalmi ökológia” – Mit teszünk mi, tanulók – az iskolával közösen a környezetünkért?

A természettel való felelősségteljes bánásmód természetes alapja egészen egyszerűen a szeretet, az érdeklődés és a megértés a természet iránt.

Ezeket az értékeket meg kell tanulni. A tanulás pedig akkor megy a legkönnyebben, ha örömet okoz.

A JELENLEGI LEGFELSŐBB SZINTÜNK: „ÉLETTÉR-ISKOLA”, AZ ALÁBBI JELLEMZŐKKEL

- nyitottság a helyi és a társadalmi környezet felé;
- gazdag kommunikáció, információcsere;
- foglalkozás a problémákkal és konfliktusokkal, rugalmasság és kompromisszum-készség;
- cselekvésre nevelés;
- projekt-gondolkodásmód;
- csapatmunkára való készség;
- demokrácia.

MIT AKARUNK ELÉRNI AZ „ÉLETTÉR-ISKOLA” PROJEKTTTEL?

- Segíteni a tantestületet az egyéni arculat formálásában, tananyag, nevelési program fejlesztésében.
- Támogatni a barátságos, természetközeli és környezetbarát élettér kialakítását, a helyi jelentőségű védett értékek védelmét és bemutatását.

- Az iskolafejlesztésben alkalmazni az egészséges életmódra nevelést testi és lelki vonatkozásban egyaránt; a globális tanulást, az alternatív tanulási formákat és a környezeti nevelést.
- Gazdagítani az iskolai légkört az osztályok együttes munkájával, az iskola falain túlnyúló tevékenységekkel. Az iskola saját fenntartható fejlődésének megvalósítását.
- Összekapcsolni egymással az aktív iskolákat, több iskolát megmozgató közös célt kidolgozni és megvalósítani – debreceni ökoiskolák együttműködési megállapodása.
- Továbbfejleszteni a tanácsadó szolgáltatásokat.
- Felnöttek környezeti nevelése, továbbképzése.
- Debreceni ökoiskolák együttműködése.

Debrecen város 15 ökoiskolája kezdeményezésünkre összefogva, együttműködési megállapodás alapján dolgozik a környezeti nevelés, a fenntartható fejlődés, a tanulók tehetség- és képességfejlesztése érdekében.

Az Észak-Alföld régió ökoiskoláinak és oktatási-nevelési intézményeinek gyakran szervezünk konferenciákat, szakmai napokat, programokat valamely jó gyakorlat bemutatására, műhelymunkára.

Gyakori vendégeink a környező megyék kisebb településeinek polgármesterei, iskolavezetők, pedagógusai, akik modellértékű programjaink iránt érdeklődnek a saját településük számára.

Nagy megtiszteltetés volt számunkra, hogy szakminisztériumunk az elmúlt év elején mentorálásra kért fel bennünket azon intézményekben, amelyek a mi modellértékű technika-életvitel-háztartástan programunkat kívánják átvenni.

Hiteles tevékenységeinket, a tehetséges gyermekekkel való törődést immár akkreditált kiváló Tehetségpontként, kiválóra előminősített referenciainstítúciónként végezzük. Akkreditált, minősített jó gyakorlatainkat szívesen átadjuk és mentoráljuk más oktatási intézményeknek.

Az elmúlt évben jubiláló, 150 éves iskolánk közössége Miniszteri Elismerő Oklevél kiállításában részesült.

Agárdiné Burger Angéla

AZ ISKOLAKERT MINT A KÖRNYEZETI NEVELÉS SZÍNTERE

Iskolánkban szerencsés módon nem szakadt meg az iskolakert művelésének hagyománya, bár sajnos a rendszerváltás után az iskolakertek országosan szinte teljesen megszűntek létezni. Hogy mi lehet ennek az oka, azt nem célozom elemezni, inkább a mi példánk bemutatásával próbálnám arra ösztönözni az iskolákat, a kollégákat, hogy állítsák helyre vagy létesítsenek újra iskolakertet.

Iskolakert sokféle céllal működhet. Régebben általános volt, de mai példák is akadnak a gazdasági célú iskolakertre. Ennek lényege, hogy megfelelő mennyiségű és minőségű alapanyagot termeljen a helyi konyhára. Természetesen ennek is megvan a létjogosultsága, sőt az ifjú gazda-, illetve gazdasszonyképzésben hangsúlyos szerepet kaphat, különösen a hátrányos helyzetű térségekben, ahol a fiatalok számára modellként szolgálhat egy saját gazdaság kialakítására és így a mélyszegénységből való felemelkedésre.

Az általános iskolai oktatásban, és így nálunk is más célokkal üzemeltetjük az iskolakertet. Természetesen a gazdálkodási ismeretek, a talajművelés, a különböző agrotechnikai eljárások megismertetése nélkülözhetetlen, ugyanakkor fontosnak tartjuk, hogy a környezeti nevelési programunkhoz kapcsolódóan bemutassuk az ökológiai összefüggéseket, a talaj, a talaj élővilága, a növények közötti interakciókat, egy holisztikus szemlélet kialakításával az ember és a természet egymásrataltságának jelentőségét, a „minden mindennel összefügg” elvét. Ezért itt természetesen a biogazdálkodás kap szerepet és hangsúlyt: a különböző biológiai növényvédelmi eljárások alkalmazása, a komposztálás stb. Ezek a szempontok nem mindig szolgálják a gazdaságosság, a piaci szemlélet elveit.

A természettudományos tantárgyakhoz (biológia, földrajz, fizika, kémia) kapcsolódóan lehetőség nyílik gyakorlati példákon keresztül, a „learning by doing”, azaz a cselekedve tanulás folyamatán keresztül a diákok természettudományok iránti érdeklődésének felkeltesére, illetve a környezeti nevelési célok megvalósítására. Ezek a gyakorlatok a növények csíráztatási kísérletein, a talajvizsgálatokon, mikroszkopikus megfigyeléseken, a komposztálási kísérleteken, bemutató gabonátábla létesítésén stb. keresztül folynak. Az iskolakertben elhelyezett automata meteorológiai állomás adatainak folyamatos elemzésével szélesíthetők a légköri jelenségekkel kapcsolatos ismeretek is.

A biológiai sokféleség megszűnése sajnos nemcsak a természetes élőhelyeken megy végbe, hanem az élelemtermelés szintjén is. Mára több ezer termesztett növényfajta tűnt el életünkéből. Azzal, hogy arra törekszünk, minél többfajta növényt bemutassunk (mindenből egy kicsit), ennek a negatív hatásnak kívánunk ellenállni. Fajtagyűjteményt alakítottunk ki almából, és minden évben számtalan különböző zöldségfélélet termesztünk, köztük különlegességeket is.

Külön említésre érdemesnek tartom a gyógy- és fűszernövény kertünket, ahol több tucat különböző növény található. Az egészséges életmódra nevelés része a gyógynövények ismerete, és a feldolgozáshoz most már rendelkezésünkre áll egy illóolaj lepárló is, melynek révén a diákok betekintést nyerhetnek a vízgőz desztillációval történő esszenciakinyerés rejtelmeibe.

Egy megfelelően kialakított iskolakert számos élőlény élőhelyévé válhat. Ha eltérően a napjainkra jellemzővé vált monokultúrás szemléletű termesztési módoctól, különböző „minidzsungeles” helyeket alakítunk ki biokertünkben (sövényekkel tagolva, növénytársításokat alkalmazva, nem „agyonművelve”) egy sajátos biológiai egyensúly áll be, ahol a kártevők természetes ellenségei, a kertész „barátai” megfelelően biztosítják azt. A talaj életének megőrzése, a komposzt, a különböző gyógynövényekből kivont bio-levek permetezésének alkalmazása mindennek a természetes biológiai állapotnak a megőrzését szolgálja. Ekkor lehetőség nyílik arra is, hogy közvetlen közelről megcsodálhassák a diákok a természet élőlényeit, a megjelenő gazdag rovar-, hulló- és madárfaunát, gazdagítva ezzel ismereteiket és erősítve a természet iránti felelős elkötelezettségüket. Ennek része a madárbarát kert kialakítása, nyáron madáritatók, madárodúk, télen madáretetők kihelyezése, amelyeket maguk a diákok készítenek a különböző műhelyeinkben (fazekas, faműves.)

Szerencsés adottságainknak köszönhetően rendelkezünk üvegházzal is, ahol a dísznövények szaporításán túl palántaneveléssel is foglalkozunk, de található itt kaktuszgyűjtemény is. A diákok a magvetéstől a termés szüreteléséig nyomon tudják követni a kertészeti folyamatokat, sokan saját kiskertet alakítanak ki otthon, s az iskolában felnevelt palántákat hazaviszik, saját maguk gondozzák, majd élvezik azoknak termését.

A kertészkedés, a növényekkel való foglalatosság igen összetett folyamatok halmaza, amely révén tanulmányozhatók a talajjal, a vízzel, a biológiai, az időjárási folyamatokkal vagy akár az ember hasznos vagy káros tevékenységével kapcsolatos hatások is.

Az iskolakert kiváló színter adhat a környezeti nevelés számára, és számtalan lehetőséget nyújt az ezzel foglalkozó pedagógusoknak. Az iskolakerti foglalkozások beépíthetők a tantervbe (rendhagyó biológia, földrajz stb. órák, technika tantárgy), de szakkörök, tehetségfejlesztő és önkéntes programok stb. színteréül is szolgálhat. Az egyik legjobb „szemléltető” eszköz, ahol maguk a diákok is kipróbálhatják, fejleszthetik képességeiket, és a jó hangulatban végzett gyakorlatok révén testileg-lelkileg gazdagodva és a természet iránti felelős elkötelezettséggel felvértezve készülhetnek fel a jövő kihívásaira.

Ecsedi Zsolt

EGY VETÉLKEDŐ MARGÓJÁRA, AVAGY VETÉLKEDŐ SZÜLETIK

Valamit másképpen

Pedagógiai írásokat olvasva gyakran az az érzésem, hogy mi mindig komoly dolgokról írunk, komolyan. Én most a pedagógiai munka szépségeiről, egy alkotó folyamatról szeretnék írni. Beengedem olvasómat abba az intim világba, ahogyan megszületett egy pedagógiai alkotás, az *Élő Bolygó Ökológiai Vetélkedő*. Szándékosan nem munkát írtam, mert ez több volt annál: alkotásnak tekintettük a vetélkedőt.

Lehet, hogy csak nekem nem volt szerencsém pályám során, de tény, hogy ritkán éltem meg közös pedagógiai munkát élményként: általában komolynak igyekszünk látszani, ha egy téma felvetődik, és mintegy egymás előtt is vizsgálva adjuk elő mondanóinkat. Ebben az esetben ez nem így történt: komoly dolgokról beszéltünk izgalommal, lelkesen és átengedtük magunkat a ma divatos szóval flow-élménynek.

Szakmai beszélgetések sorozatán voltunk túl néhány kollégával, mire megérett bennünk egy gondolat: próbáljuk ki magunkat, gondolatainkat a valóságban is arról, hogyan lehetne megújítani a véleményünk szerint ellaposodó – bár szám szerint egyre szaporodó – versenyek formáját. Ökológiai munkaközösségünk jellegéből adódóan sokféle elindulhattunk, sokféleképpen közelíthettük meg a verseny témáját.

Túl a hétköznapokon

A munkát azzal kezdtük, hogy ötleteltünk: milyen területeket öleljen fel a vetélkedő. Talán ez a rész volt a legizgalmasabb: azt látni egymáson, hogy meglódul a fantáziánk és nem foglalkozunk mindjárt azzal, hogy megvalósítható-e egyáltalán anyagi, tárgyi, személyi feltételeket tekintve. Gyerekként örültünk egy-egy új ötletnek, igazi szárnyalás volt, jó volt ezt megélni. Azt gondolom, a mi munkánkban elengedhetetlen, hogy bátrak és képesek legyünk félretenni a racionalitást is időnként, mert ha nem így éljük meg a munkánkat, ha rutinból dolgozunk, akkor inkább ne csináljuk.

Mai terminológiával fogalmazva élménypedagógiát akartunk „létrehozni”, egy olyan versenyt, ahol a dolgok kézzel foghatók, a versenyzőknek szükségük van minden érzékszervükre, ahol kreativitás és csapatmunka nélkül nem lehet sikert elérni.

A gyerekek felkészülési lehetőségeit is átgondoltuk. Így jutottunk arra az elhatározásra, hogy megkönnyítjük a felkészítő tanárok dolgát azzal, hogy kihasználva és építve a mai gyerekek ismereteire, szokásaira, saját honlapot működtetünk (<http://www.elobolygo.rozsavolgyigyermekkert.hu>), ahová az általunk kijelölt témákban cikkeket, filmeket, képeket, linkeket töltünk fel, amik tanulmányozása jó alapot teremt a versenyzésre. Motiválni szerettük volna a gyerekeket az önálló ismeretszerzésre, az iskolán kívüli tanulásra. Arra, hogy problémamegoldó- és alkotóképességüket használva tanuljanak csoportban dolgozni, és legyenek képesek projektben gondolkodni.

Know how születik

Azt gondolom, hogy a legnehezebb dolog egy vetélkedő „know-how”-jának megteremtése. Kell, hogy legyen stílusunk, ami emlékezetessé teszi az eseményt. „Csak” ezzel napokat töltöttünk el. Első lépésként néhány pontban megfogalmaztuk a verseny célját:

- Felhívni a gyerekek figyelmét a körülöttünk – velünk együtt élő – lüktető világra, természeti értékeinkre; arra, hogy minden mindennel összefügg.
- Ismerjék bolygónk múltját, jelenét és érezzék felelősnek magukat a jövőjéért is! Ez a környezettudatos gondolkodás alapja.
- Szeretnénk, hogy ha tanítványaink nem mennének el a természet apró szépségei mellett, hanem éljenek tudatosan, figyelmesen.
- Figyeljék, ismerjék a bennünket körülvevő világot és becsüljék meg azt!

Második lépés a résztvevők körének meghatározása: a versenyre olyan 3 fős iskolai csapatokat vártunk a 6-7-8. osztályos tanulók közül, akik szeretnek kreatívan gondolkodni, játszani.

Azután a verseny formájában egyeztünk meg:

- az interneten keresztül kapnak a csapatok előzetes feladatot, aminek elvégzéséről zsűri előtt adnak számot;
- egy kb. 2 óra alatt bejárható akadályverseny 15 csapattal, 15 állomással – forgószínpad-szerűen megszervezett vetélkedés.

A verseny időpontja egyértelmű volt: április 22., a Föld napja.

A verseny zsűrijének városunk jeles képviselőit kértük fel:

dr. Aradi Csabát, a Hortobágyi Nemzeti Park nyugalmazott igazgatóját,

Nagy Sándor Tibort, a Nagyerdei Kultúrpark ügyvezető igazgatóját,

Kardos Mariannát, az AKSD Városgazdálkodási Kft. ügyvezető igazgatóját.

Nagyon sok mindenre kell gondolni, amikor életre akarunk kelteni egy új formát. A verseny logójától kezdve a legapróbb részletekig meg kell tervezni mindent, amivel a vetélkedés során a versenyzők találkoznak: a helyszínt, a körülményeket, a segítők körét, az eszközöket, a jutalmazást, a gyerekeket kísérő kollégák idejének megszervezését stb.

Lehetőségeink

Iskolánk az önkormányzat támogatásával ökológiai oktatóközpontként is működik, így lehetőségeink nem szokványosak. Egyik telephelyünkön farmot működtetünk, ahol őshonos állatokat tartunk: egy teljes baromfiudvar, nyulak, mangalica, kecskék, rackák, lovak, szürke marhák és egy kisebb nem hazai, illetve vadmadár „gyűjtemény” várja az ide látogatókat.

Alkotó közösség alakul

Ilyen előzmények után ült össze a teljes munkaközösség és újakezdtük a „brain storming”-ot, immár nagyobb körben. Itt új ötletek jöttek, a kollégák megéreztek az alkotás szelét és rövid időre mindenki túllépett a hétköznapiakon. A találkozó végén aztán átértékeltek a felmerült témákat, ötleteket és ekkor jött a józanabb rész: a „mit hogyan?”

Itt már leszűkítettük a kört 15 témára.

A következő munkaközösségi foglalkozásig mindenkiben érlelődtek a témák. Újabb lendületet vettünk és elkészítettünk egy ütemtervet feladatokkal, határidőkkel, felelősökkel.

Lehetőségeinket alapul véve térképet készítettünk a farmról: hol tudunk állomáshelyeket kialakítani, és oda milyen téma illene leginkább.

Újabb hetek teltek el, mire ismét egyeztettünk az elvégzett feladatokról, a felmerülő problémákról és a következő időszak teendőiről.

A vetélkedő feladatainak összeállításánál elsődleges szempont volt a játékosság, az, hogy öröm, élmény legyen azokat elvégezni. A gyerekek és a pedagógusok visszajelzései – szóbeli és internetes kérdőíves formában – egyértelmű biztatást adtak: elmondták, hogy nagyon jól érezték magukat, a feladatok érdekesek, kreatívak voltak. Biztosítottak bennünket, hogy jövőre is szívesen jönnek versenyezni. Segítőink – a város egyik gimnáziumának tanulói – szintén bejelentkeztek a következő versenyre.

Ezek a vélemények számunkra meghatározóak voltak, és nagy kihívást is jelentenek a jövőre nézve, hiszen kialakult egy kép a versenyről, lesz egy elvárás, aminek mi természetesen szeretnénk megfelelni.

Somogyiné Víg Éva

A GÖNCZY PÁL ÁLTALÁNOS ISKOLA MINT REFERENCIAISKOLA

Iskolánk előminősítésére az elmúlt tanév végén került sor, mely a referencia intézménnyé válás első szakasza.

A referenciaintézmény jellemzője, hogy egyedi, más intézmények számára is példaértékű, működésében koherens, befogadó, gyermekközpontú pedagógiai gyakorlattal, szervezeti innovációval rendelkező, és ezt szolgáltatásaiban publikálni, valamint átadni képes intézmény.

Írásomban két olyan referenciaintézményként regisztrált, mások számára elérhető, minősített jó gyakorlatot szeretnék bemutatni, mely szorosan kötődik iskolánk ökoiskola tevékenységéhez, s mindkettő az ökoiskolából kinövő pedagógiai innováció.

Az egészségnevelés intézményi rendszere

A fejlesztés kezdetekor legfontosabb célunk az iskolai egészségfejlesztési ismeretszerzés rendszerbe szervezése volt, olyan oktatási formák, hatékony pedagógiai módszerek megválasztása, melyek a tanulói aktivitást helyezik előtérbe.

Az egészségnevelés központi feladata az ember külső és belső környezete közötti harmónia alakítása, helyreállítása. Különösen fontos ez a mai, napról napra változó világban, ahol a gyerekeket, családokat rengeteg, sokszor egymásnak ellentmondó információáradat éri. Azt szerettük volna elérni, hogy a tanulók komplex személyiségfejlesztése eredményeként tudatos döntéseket hozzanak az őket és családjukat érintő kérdésekben. Különösen az egészséges életmód, a kiegyensúlyozott és harmonikus társas kapcsolatok, a nyitott, a másságot elfogadó életszemlélet terén.

A program alkalmazása előtt az 5–8. évfolyamon a tanórai egészségnevelési ismeretszerzés elsősorban a következő tanórákon valósult meg: biológia, egészségtan, kémia, osztályfőnöki, technika és életvitel, természetismeret, testnevelés. Ez a szétaprózott tantárgyi struktúrában megjelenő tananyag hiányos ismeretrendszert eredményezett. Ezért a tanórán kívüli tevékenységeket és a tanórai órakeretet is felhasználva szervezett programunk egyik legfontosabb feladata az volt, hogy az elsajátítandó ismeretek, egymással összefüggő, egymást kiegészítő, spirálisan lineáris ismeretrendszert alkossanak. A cselekedtető módszerek alkalmazása elősegíti a tanulók együttműködő kooperatív tanulását, a problémamegoldásban való együttműködését. Fejleszti az együttérzést, a másság elfogadását, a kapcsolatteremtő készséget, a konfliktustűrést, a konfliktusmegoldó készségeket.

Az iskola ezzel a programmal biztonságos gyakorló pályát biztosít azoknak a képességeknek és készségeknek a fejlesztéséhez, melyek az egyén boldogulásához nélkülözhetetlenek.

Az ismeretek öt fő téma köré csoportosulnak, ezek a témakörök tanévenként mindig ismétlődnek, más-más tartalmakkal, követelményekkel, egyre magasabb szintű ismeretekkel bővülve, a tanulók életkorához igazított tevékenységrendszert nyújtva.

FŐ TÉMÁINK

1. Szeptember–október: Az emberi természet. Önismeret – lelki egészség. Társas kapcsolatok, konfliktuskezelés. Cél: az önismereti tudatosság növelése a társismereti, interperszonális kommunikációs módok fejlesztésének keretében, az erre vonatkozó készségek egyidejű fejlesztésével.
2. November–december: Fiúk–lányok kapcsolata. Kamaszkori problémák. Szerelem, szexualitás. Veszélyek. Cél: Tanulóinknak legyenek ismereteik a lelkükben, testükben zajló változásokról. Ismerjék fel problémáikat és legyenek készségeik azok kezelésére. Új gondolkodási és együttműködési irányok felé nyitottá váljanak, rendelkezzenek mentálhigiénés többlettudással. A gyerekek gyakran válnak az értékek versenyének értetlen szemlélőjévé, s mivel nem szoktak a termékeny párbeszédhez, az őket igazán érintő kérdésekben próbálkozásukat ritkán követi valamiféle rendeződés. Szükségük van olyan tudásra is, mely segítséget ad annak az emberi, társadalmi közegnek a létrehozásához, melyben testi-lelki egészségüket nem veszélyeztetve, hanem növelve munkálkodhatnak együtt.
3. Január–február: Élvezeti szerek hatása szervezetünkre. Drogprevenációs program megvalósítása. Cél: Tanulóink ismerjék a különböző káros szenvedélyek veszélyeit, az egészségre gyakorolt káros, sokszor visszafordíthatatlan hatásait. A komplex személyiségfejlesztés során a tanulók életvezetési stílusát kell úgy alakítani, hogy képessé váljanak az antihumánus szenvedélyek tudatos elutasítására.
4. Március–április: Egészséges környezet – egészséges ember. Ökoiskola programhoz kapcsolódva. Cél: Tanulóink értsék meg a környezettudatos magatartás lényegét: az ökológiai törvényszerűségeket, a természeti környezetbe történő beavatkozás hatásait, a természetvédelem alapjait, a környezettechnika alkalmazásának szükségességét. Legyenek tájékozottak arról, hogy az élelmiszer, amit naponta elfogyasztunk, honnan és hogyan kerül az asztalunkra, hogyan használunk vagy ártunk vele egészségünknek.
5. Május–június: Az egészség, mint érték. Az egészség megőrzése. Az egészséges életmód. Cél: Legyenek képesek az egészségfogalmat helyesen értelmezni, legyenek motiváltak az egészséges életvitel megvalósítására. Egységes preventív szemlélet kialakítása, az egészséget támogató életmód gyakorlása. Kapcsolódás a Magyar Hospice Alapítvány Méltóság Mezeje programjához.

Egy-egy téma feldolgozására minden tanévben két hónapos időkeretben öt órát fordítunk. Így a gyerekek tanévenként 25 órát, a négy évfolyamon (5–8.) összesen 100 órát foglalkoznak egészségnevelési ismeretekkel.

Hisszük és valljuk, hogy a komplex személyiségfejlesztés és a tudatos magatartás kialakulása csak akkor eredményes, ha gyermekközpontú pedagógiai eljárásokat alkalmazunk. Ezért egészségnevelés programunk kiemelt munkaformája a projekt pedagógia. A projekt feladata, hogy megláttassa a gyermekkel a környező világ sokszínűségét, megtanítsa a tervezés, kivitelezés, értékelés hármasságát, és az ismeretszerzés technikáját. Egy-egy probléma, téma köré szervezi a tananyagot, így komplex megismerést tesz lehetővé.

A TEHETSÉGGONDOZÁS INTÉZMÉNYI RENDSZERE

Iskolánk tehetséggondozó munkájában új időszámítást, minőségi változást hozott a 2009. év, amikor Tehetségpontot alapítottunk. A tehetséggondozás hagyományos formáinak megtartása mellett komplex tehetségfejlesztő programok kidolgozásába, fejlesztésébe kezdtünk. A programok – ökoiskola tevékenységünk részeként már korábban kifejlesztett, alkalmazott programelemekből – intézményegységünk, a Rózsavölgyi Gyermekkert Ökológiai Oktatóközpont kínálta lehetőségekből építkeztek.

Célunk az volt, hogy komplex tehetségfejlesztő programokat alkalmazva megalapozzuk a gyermekek természettudományos érdeklődését, fejlesszük, bevonjuk őket a természettudományok bűvkörébe.

A 3–4. osztályosoknak kifejlesztett programunk címe: Ismerd meg az öt elem titkát!

A program során a minket körülvevő világ elemeivel foglalkozunk: víz, föld, levegő, tűz, ember. Az ismereteket, a képességfejlesztő tevékenységeket: a természettudományok, a kultúrtörténet, a néprajz és a kézműves mesterségek köréből választottuk.

A komplex személyiségfejlesztő programok sajátossága, hogy a tehetséges gyerekek erős oldalának fejlesztése mellett hangsúlyt kapnak a fejlesztendő területek is, mert sokszor ez lehet az akadálya az erős oldal kibontakoztatásnak. Hangsúlyt kap a társas kapcsolatok fejlesztése. A program részét képezi a szabadidős, lazító programok megszervezése is, mert ezek biztosítják a kikapcsolódást, feltöltődést. A programnak van olyan foglalkozása, amelyen a gyerekek szülőikkel együtt vesznek részt, ez sok esetben fejleszti a családi kapcsolatokat.

A program témájából adódóan segíti a gyermekek természettudományos érdeklődésének megalapozását, fejlesztését. Alapot ad a környezeti problémák iránti érzékenység fejlesztésére, a majdani egészség- és környezettudatos életvitel kialakítására.

Iskolánk 2008-tól vesz részt fenntartónk, a Debrecen Megyei Jogú Város által gondozott tehetségfejlesztésben. Ez az 5–6. évfolyamon megvalósuló 60 órás komplex tehetségfejlesztő program megvalósítását, alkalmazását jelenti.

Adottságainkra építve a központi program mátrixot továbbfejlesztettük, s kibővítettük (tartalmát, óraszámát). A program természetismereti részére épít a 7–8. osztályos tanulóknak kidolgozott Láthatatlan világ című komplex tehetséggondozó programunk.

A program során a gyerekek a fizika, kémia, biológia, környezettan köréből végeznek kísérleteket, vizsgálódásokat, önálló kutatást.

„A gyermekeknek szükségük van vízre, piszokra, bokrokra, állatokra és olyan terekre, ahol szívesen ténykednek és játszanak.

Mindezek nélkül is fel lehet őket nevelni: szőnyegekkel, különböző anyagokból készített állatokkal vagy aszfaltozott utcákon és udvarokon.

Túlélük mindezt, de ne csodálkozzunk azon, ha később bizonyos szociális alapteljesítményeket már soha többé nem tanulnak meg.”

(Alexander Mitscherlich)

Fodorné Magyar Ágnes